

P

Dossier

(n)ergens kind aan huis
Dak- en thuisloosheid
vanuit kindperspectief

‘Bijna een op de drie dak- en thuislozen is minderjarig’

Kinderrechtencommissaris stelt nieuw dossier voor: ‘(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief’

Het Kinderrechtencommissariaat praatte met 43 ouders, kinderen en jongeren die dak- en thuisloos waren of dreigden te worden. Ging na of het wettelijk kader rekening houdt met kinderen en jongeren. En analyseerde vanuit het kind de gegevens van ‘Nulmeting dak- en thuisloosheid 2014’ van Evy Meys en Koen Hermans.

Het is voor het eerst dat we het beleidsdomein wonen zo grondig analyseren vanuit kindperspectief.

Elk jaar kunnen honderden kinderen en ouders niet meer thuis blijven wonen. Om verschillende redenen moeten ze hun thuis verlaten. Bijna een op de drie dak- en thuislozen is minderjarig. In 2014 verbleven 1.728 kinderen in de thuislozenzorg, een doorgangswoning of in de winteropvang. Of ze kregen te maken met een vordering tot uithuiszetting. Of ze werden begeleid door een woonbegeleidingsdienst. De meeste kinderen leven al langer dan een half jaar in een onzekere woonsituatie.

Bij een op de vier vorderingen tot uithuiszetting zijn kinderen betrokken. In 2014 werden in Vlaanderen 12.958 procedures tot uithuiszetting opgestart.

In 2015 vond de Wooninspectie 2.391 slachtoffers van krotverhuur. Een vijfde van die mensen (21,46%) was minderjarig. Er waren acht baby’s bij van nog geen jaar oud.

Dak- en thuisloze kinderen en jongeren zijn extra kwetsbaar

Dak- en thuisloosheid heeft zware gevolgen voor kinderen. Verschillende keren veranderen ze van buurt, school, vrienden en burens. Ze moeten telkens opnieuw beginnen. Dat legt een zware hypotheek op hun fysiek en psychisch welzijn, op hun gezondheid en ontwikkeling. Het kleurt hun toekomst. Dak- en thuisloosheid tast niet alleen hun recht op wonen aan, maar ook al hun andere rechten zoals recht op privacy, vrienden, vrije tijd, school. Minderjarigen leven in de schaduw van volwassenen, hun wettelijke vertegenwoordigers. Ze worden vluchteling in eigen land.

Zeven beleidsaanbevelingen

- Maak dak- en thuisloze kinderen zichtbaar in statistieken en beleidsplannen
- Versterk het woonrecht van kinderen door een woonrechtcommissaris
- Werk aan de oorzaken. Zet sterker in op preventieve woonbegeleiding
- Maak werk van korte en kindvriendelijke opvang
- Werk samen op alle niveaus
- Zoek naar lokale oplossingen
- Blijf inzetten op een sociaal woonbeleid

Dak- en thuisloosheid bij kinderen is een en-enverhaal. Daarom schuift het kinderrechtencommissariaat aanbevelingen naar voor over dak- en thuisloosheid én domeinen die daaraan raken. Zoals woon- en huurbeleid, problemen met woningen en wanpraktijken op de huurmarkt, preventieve aanpak van uithuiszettingen, armoedebestrijding en de aanpak van intrafamiliaal geweld.

Maak dak- en thuisloze kinderen zichtbaar

We weten amper hoeveel dak- en thuisloze kinderen en jongeren er zijn. In regelgeving en beleidsplannen over dak- en thuisloosheid en over woon- en huurbeleid duiken ze grotendeels op in de schaduw van volwassenen.

Verzamel systematisch statistieken over kinderen en jongeren. Cijfers op zich volstaan niet. Ze moeten de basis zijn om het beleid naar kinderen en jongeren te vertalen.

Versterk het woonrecht van kinderen

Wonen is een grondrecht. Ook voor kinderen. Toch leven kinderen en jongeren in de schaduw van de volwassenenwereld. Woononzekerheid brengt stress met zich mee en zet een gezond kinderleven onder druk.

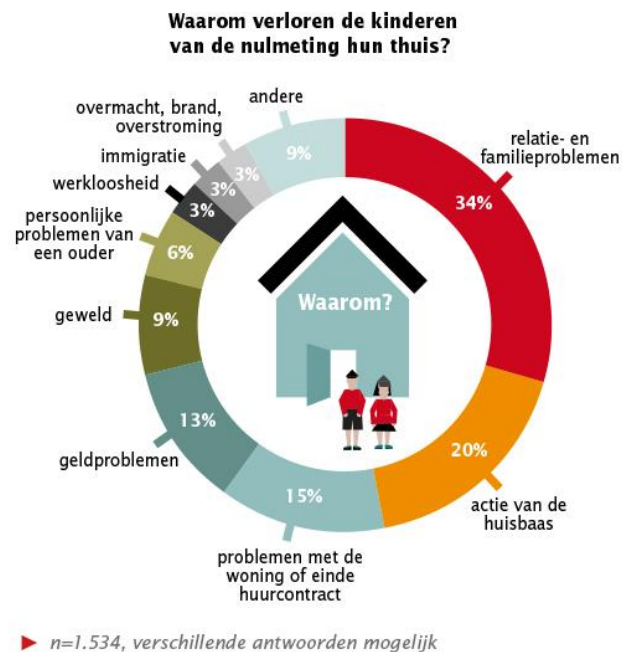
Minderjarigen zijn juridisch handelingsonbekwaam. Voor hun levensstandaard hangen ze af van hun ouders. Via hun ouders krijgen ze toegang tot een leefloon, thuislozenzorg, de sociale huurmarkt of kunnen ze zaken betwisten bij een vrederechter.

Ouders en kinderen in het belevingsonderzoek horen van politie, huurdersbond en juristen dat het recht aan hun kant staat, en toch worden ze op straat gezet. Ze staan met hun rug tegen de muur want ze hebben geen geld om het juridisch aan te kaarten, en geen huis dat ondertussen onderdak biedt.

Huisbaas veranderde slot

Ik had een huurcontract voor drie jaar. Ik betaalde 700 euro voor een klein appartement met twee slaapkamers en een kleine douche. Alles was kapot. De eigenaar wilde plots 1.000 euro per maand. Ik kan dat niet betalen. Ik ben met mijn contract naar een advocaat gegaan. Hij zei dat de eigenaar mij drie maanden tijd moest geven. Maar de vijfde dag sloot de eigenaar alles af. Geen water, geen elektriciteit meer. Hij veranderde het slot. We konden niet meer binnen. Ik ben naar de politie gegaan want ik moest weer binnen kunnen. Alles lag daar: 2.000 euro, de schoolboeken van de kinderen, hun kleren en hun speelgoed. Toen ik terug binnen kon, was ons appartement bijna leeg. De eigenaar zegt dat hij niets van weet. (Sarah, alleenstaande moeder, vijf kinderen, gezinsopvang)

Installeer de woonrechtcommissaris waar de Vlaamse Woonraad om vraagt. Die zou het woonbeleid aftoetsen aan het grondrecht op wonen. Hij monitort het woonbeleid, rapporteert aan het beleid en vervult een ombudsfunctie om individuele klachten over inbreuken op het woonrecht te verhelpen.

Ga voor wijdverspreide en integrale uitbouw van preventieve woonbegeleiding

Preventieve woonbegeleiding is cruciaal vanuit het perspectief van kinderen. Ouders en kinderen kunnen blijven rekenen op hun woning, hun school, hun vrienden, hun band met de buurt.

Woonbegeleiding

Katrien van de woonbegeleiding ondersteunt ons met opruimen. Ze helpt ons een plan te maken. De huisvestingsmaatschappij heeft haar ingeschakeld zodat we er niet helemaal alleen voor staan. In het begin dachten we: wat komt die zich moeien? Het is moeilijk om hulp toe te laten. (Nancy en Erik, twee kinderen, woonbegeleiding)

Voorbeelden uit andere Europese landen laten zien dat woonbegeleiding gemiddeld zeven keer goedkoper is dan uithuiszetting, opvang en herhuisvesting en dat woonbegeleiding uithuiszettingen met succes kan voorkomen.

Vooral als de begeleiding vroeg start, als zowel private als sociale huurders er een beroep op kunnen doen, als de begeleiding intensief, flexibel en multidisciplinair is (met bijvoorbeeld focus op woonvaardigheden, budgetbegeleiding, schuldbemiddeling, administratieve begeleiding, aanpak van onderbescherming) en als de begeleidingsdiensten genoeg middelen krijgen.

In Zweden bijvoorbeeld zijn lokale welzijnsactoren verplicht bij het gezin langs te gaan en het te begeleiden als de eerste huurachterstallen zich opstapelen.

Zorg voor een wijdverspreide en integrale uitbouw van preventieve woonbegeleiding met extra oog voor de behoefte aan preventieve woonbegeleiding op de private huurmarkt.

Armoede en schulden

Veel dak- en thuisloze gezinnen en jongeren leven in armoede. Het inkomen is erg laag. Meer dan de helft van deze kinderen groeit op in een gezin met schulden. Eén extra tegenslag, factuur of boete kan het gezin in woononzekerheid duwen, met extra schulden als gevolg.

Schulden blijven doortellen

Er is hier één keer een deurwaarder geweest. Dat ging over schulden van mij. Voor een gsm-abonnement, zo'n 1.000 euro. En ziekenhuiskosten voor de jongens. Ik had met de deurwaarder afgesproken om 50 euro per maand te betalen voor de telefoonrekeningen. Maar nu ik hier zit, heb ik al twee maanden niet betaald. Hij kan niet veel doen nu, maar ik heb niet graag dat ze daar staan als ik alleen woon. Dus ga ik naar het OCMW om zo'n plan op te stellen. (Miranda, alleenstaande moeder, drie kinderen, vrouwenopvang)

Zorg voor een meer structurele aanpak van (kinder)armoede. Een degelijke woning is een grondrecht en basisvoorziening. Blijf investeren in budgetbegeleiding, humaniseer de aanpak van schulden, heb oog voor kinderen en benader het integraal.

Vluchten voor geweld

Finaal riskeren kinderen en jongeren dak- en thuisloos te worden door geweld. Ze vluchten alleen of samen hun ouder, hun broers en zussen voor het geweld thuis. Ze komen op straat te staan en worden uiteindelijk dak- en thuisloos.

Relatieproblemen en intrafamiliaal geweld

We zijn hier door wat er gebeurd is. Mijn papa deed mijn mama pijn. Hij sloeg mijn mama met een touw. Hij sloeg met een stoel op haar hoofd en zo. Per ongeluk heeft hij mijn arm geraakt. Die zat toen een tijd in een verband. Hij zei dat mijn mama met een andere man is, maar dat is niet zo. (Sofia, dochter van Nora, alleenstaande moeder, vier kinderen, vrouwenopvang)

Als kind belanden ze in een jeugdinstelling of in een pleeggezin. Ze lopen weg.

Jong zijn en jongvolwassenheid als extra risico

Ik zie mijn moeder niet meer. Ik wil haar ook niet meer zien. Ze heeft mij en mijn oudere broer in de steek gelaten. Ze is weggegaan van mijn vader, terwijl mijn vader ons sloeg. Hij sloot ons op. We kregen amper eten. Op een dag zei mijn broer: kom, we lopen weg. Van schrik plaste ik in mijn broek, maar we hebben het toch gedaan. We zijn naar Oostende gevlucht. We verbleven daar in een leegstaand appartement. We zijn opgepakt door de politie omdat we eten gepikt hadden. Vanaf dan hebben ze mijn broer en mij geplaatst in een jeugdvoorziening. (Joke, alleenstaande moeder, één kind, vrouwenopvang)

Niemand die minderjarig is mag thuisloos worden door een tekort aan aanbod in de jeugdhulp of aan begeleidings- en herhuisvestingsmogelijkheden. Blijf als overheid oog hebben voor het tekort aan jeugdhulpaanbod in crisissituaties. Doe extra inspanningen voor minderjarigen die door gebrek aan continuïteit in de hulp zonder opvang en onderdak dreigen te vallen.

Jongvolwassenen zijn extra kwetsbaar voor dak- en thuisloosheid

Als jongvolwassenen blijven ze extra kwetsbaar omdat ze niet kunnen terugvallen op een stabiele thuis. Als ze meerderjarig worden, verliezen jongeren die in een jeugdinstelling verblijven de bescherming van de jeugdhulp en komen ze alleen te staan. Ze belanden sneller op straat en vallen dan tijdelijk tussen de mazen van het net.

Net meerderjarig en ontslagen uit een instelling

Op mijn vijftiende ben ik verhuisd naar mijn vader in Antwerpen. Ik woonde in Frankrijk bij mijn moeder. Ik had veel ruzie met mijn stiefmoeder. Ik heb het CLB gevraagd wat ik moest doen. Ik wilde weg. Ik heb in verschillende jeugdinstituten gezeten. Ik zat in Antwerpen, Mechelen en Leuven. Ik liep vaak weg. Ik vluchtte naar vrienden. Toen ik 18 was, zei de jeugdrechter dat ik kon gaan. Het OCMW regelde een hotelkamer voor mij. Ik werd zwanger. Het OCMW vond een plek in de vrouwenopvang. Ik heb in drie verschillende vrouwenopvangcentra gezeten. Van daaruit moet je een eigen flat vinden. Ik woon in een klein appartementje van het sociaal verhuurkantoor en word begeleid door een woonbegeleidingsdienst. (Maria, alleenstaande moeder, één kind, woonbegeleiding)

Jongeren moeten door het tekort aan CBAW soms tot na hun minderjarigheid wachten op CBAW waardoor hun hulpaanvraag vanwege hun meerderjarigheid van meet af aan herbegint. De diensten CBAW en BZW melden een tekort aan geschikte woningen in het laagste huursegment waardoor jongeren niet snel genoeg begeleiding kunnen krijgen.

Zet sterker in op Contextbegeleiding in functie van Autonom Wonen (CBAW) en Begeleid Zelfstandig Wonen (BZW).

Jongeren moeten kunnen rekenen op een buddy bij de overgang van minder naar meerderjarigheid.

Uithuiszetting

Ouders en kinderen worden uit hun huis gezet door huurachterstal, verkoop van de woning, een dispuut met de eigenaar. Niet elke uithuiszetting loopt langs juridische weg. Om huurschulden te ontlopen, verhuizen gezinnen soms op eigen initiatief. Gezinnen met een precair verblijfsstatuut kunnen van de ene op de andere dag niet meer binnen want het slot is veranderd. Loopt het langs juridische weg, dan proberen sommige ouders de effectieve uithuiszetting zo lang mogelijk uit te stellen om dak- en thuisloosheid te vermijden.

Uithuiszetting

Ik heb een invaliditeitsuitkering en zit in een collectieve schuldenregeling. Ik heb schulden omdat ik de medische kosten van mijn zoontje niet kon betalen. Mijn huurappartement wordt verkocht. Over een maand moet ik hier weg.

Het zit al bij de vrederechter. Ik wil een uithuiszettingsprocedure. Dan kan ik de tijd wat rekken en de tijd tussen hier en de vrouwenopvang overbruggen. Anders sta ik met mijn kinderen op straat. (Petra, alleenstaande moeder, drie kinderen, huurappartement)

Vermijd uithuiszetting van kinderen en jongeren. Zet maximaal in op preventieve woonbegeleiding. Het belang van het kind moet doorwegen in de beslissingen van de vrederechter bij uithuiszettingen.

Maak werk van korte en kindvriendelijke opvang

Als ouders, kinderen en jongeren die dak- of thuisloos zijn of dreigen te worden in crisisopvang, gezinsopvang, vrouwenopvang of een doorgangswoning terechtkomen, duurt dat het best zo kort mogelijk. Er wordt het best snel een nieuwe woning gevonden. Extra investeren in het woonaanbod is primordiaal.

Door het tekort aan geschikte woningen blijven ouders, kinderen en jongeren soms meer dan een jaar in dezelfde of in verschillende opvangvormen op verschillende locaties.

Kinderen veranderen soms verschillende keren van school

Ze weten heel goed dat die school tijdelijk is, dat we hier niet lang zullen blijven. Ik heb gezegd: maak niet te veel vriendjes, ga je niet onmiddellijk hechten. (Leen, alleenstaande moeder, twee kinderen, vluchthuis)

Lange periodes van opvang eisen hun tol, zeker als er amper perspectief is op uitstroom. Stress en wanhoop wegen op de relaties. Spanningen lopen op. Schulden stapelen zich op als het OCMW niet tussenbeide komt. Ouder en kind zitten constant in een situatie van tijdelijkheid, terwijl ze net stabiliteit en standvastigheid nodig hebben.

Zorg ervoor dat de opvang zo kort mogelijk en kindvriendelijk is. En investeer in preventieve woonbegeleiding zodat kinderen, jongeren en ouders niet uit hun huis worden gezet.

Werk samen op alle niveaus

Ouders en kinderen getuigen dat samenwerking een essentieel verschil kan betekenen voor alle partijen.

Als ouders en kinderen amper geld hebben en het OCMW ze niet ondersteunt, ondanks het protocol tussen de CAW's en de OCMW's, dan is opvang in de thuislozenzorg niet evident.

Schoolkosten plots niet meer betaald

Ik weet niet of het een fout is van het OCMW of van mijn assistent. Ik begrijp het niet. Thuis had ik drie jaar dezelfde assistent en daar had ik geen probleem met het OCMW of met school of met de kinderen. Nu worden veel schoolkosten niet meer terugbetaald. (Sarah, alleenstaande moeder, vijf kinderen, gezinsopvang).

Goede en vlotte samenwerking tussen thuislozenzorg, jeugdhulp, onderwijs en jeugdbeleid is nodig. Dat kan een verschil maken voor het recht op gezinsleven, gezinsondersteuning en onderwijs van dak- en thuisloze kinderen.

Versterk het lokaal woon- en welzijnsbeleid

Lokale besturen hebben veel instrumenten om te zorgen dat dak- en thuisloze kinderen geen vluchteling in eigen land worden.

Ouders en kinderen getuigen over verschillen tussen lokale besturen. Ze gaan in discussie met lokale besturen om hun rechten af te dwingen. De materiële dienstverlening in de ene gemeente is anders dan in de andere.

Kinderen, jongeren en ouders trekken noodgedwongen weg uit eigen streek omdat ze in de eigen gemeente geen opvang of behoorlijke woning vinden.

Een ander OCMW hielp me wel

Toen had ik al OCMW-steun aangevraagd. Maar die vrouw van het OCMW heeft dat geweigerd omdat ik nog een moeder heb. Ze vond dat ik daar moest gaan wonen. Ze begreep niet dat dat geen optie was. Ik heb uiteindelijk hulp gevraagd aan een ander OCMW en daar deden ze totaal niet moeilijk. (Tania, jongere, jongerenopvang)

Ouders, jongeren en kinderen weten soms niet waar ze terecht kunnen als dak- en thuisloosheid dreigt. Ze tasten in het duister en hebben het gevoel dat ze van hot naar her gestuurd worden.

Zoektocht naar informatie

Ik moet overal zelf gaan zoeken en rondgaan voor de kinderen. Om te weten waar ik recht op heb, waar ik hulp kan vragen. Daarvoor is het ontmoetingshuis wel gemakkelijk. Je kan daar je verhaal op tafel gooien. Er zijn altijd wel één of twee mama's of papa's die hetzelfde meegemaakt hebben en zeggen: 'Ben je al naar daar geweest, heb je al gekeken of je

daar recht op hebt?' (Petra, alleenstaande moeder, drie kinderen, huur-appartement)

Zet sterker in op lokaal woonbeleid inclusief dak- en thuislozenbeleid. Lokale besturen kunnen voorkomen dat kinderen geen vluchteling in eigen land worden. De lokale overheid kan dat niet alleen. Zorg voor Vlaamse en federale middelen en toezicht.

Maak de woonwinkel of het woonloket van de gemeente beter bekend. Inwoners en de mensen met de zwaarste woonnood moeten er terechtkunnen.

Blijf inzetten op een sociaal woonbeleid

Het hoeft niet te verbazen. De kinderen en ouders van het belevingsonderzoek dromen in de eerste plaats van een eigen woning. Een plek waar ze zich goed voelen, een warm gezinsleven kunnen opbouwen en de toekomst veilig stellen.

Opvang is per definitie tijdelijk. Ouders en jongeren getuigen over hun weinig hoopgevende zoektocht naar een geschikte en betaalbare woning. Ze blijven botsen op verschillende drempels die hun toegang tot een woning belemmeren: te hoge huurlast, discriminatie op de private huurmarkt en een tekort aan sociale huurwoningen. Sommigen belanden in huurwoningen aan de onderkant van de private markt, omdat alleen die betaalbaar zijn.

Startkapitaal?

Je kunt niet sparen, je kunt niets doen. Je hebt eigenlijk een startkapitaal nodig om iets te beginnen. Voor een huis moet je een waarborg hebben. Je hebt dat niet direct, hé. (Rachid, jongere, jongerenopvang)

Het Steunpunt Wonen berekende in 2016 dat meer dan 90.000 gezinnen op de wachtlijsten staan van de sociale huisvestingsmaatschappijen en sociale verhuurkantoren.

Blijf investeren in sociale huurwoningen. Maak de private markt toegankelijker voor kwetsbare gezinnen. En versterk de sociale verhuur.

Einde bericht

Interview met de kinderrechtencommissaris?

Hilde Cnudde, communicatieadviseur
hilde.cnudde@vlaamsparlement.be
Direct: 02-552 41 06 – Mobiel: 0473-98 04 09 – Secr.: 02-552 98 00

Meevolgen kan ook via de livestream op:

<https://www.youtube.com/user/Kinderrechtencom>

Het dossier '(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief' staat vanaf 11 oktober 2016 online op:

<http://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/studiedag-nergens-kind-aan-huis>

Elke dag krijgt het Vlaams Kinderrechtencommissariaat signalen van kinderen, jongeren en professionals. We bemiddelen, onderzoeken klachten en adviseren het beleid. Altijd met het oog op de goede naleving en toepassing van kinderrechten in Vlaanderen. Het Kinderrechtencommissariaat is de Vlaamse pleitbezorger van kinderrechten, opgericht door het Vlaams Parlement.